

Jožefu Cimpermanu.

Ob tebi večkrat sem sedel,
 (Želim pokoja duši tvoji.)
 Resnôbnih lic na stol priklenjen
 Sedel si ti na desni moji.
 O časi, ki so bili, dnevi,
 Ki so minuli vekomaj!
 O govorica, ki je slula
 Med nama živo nekedaj,
 O bela miza javorjeva,
 Za tebe ječa, zame raj,
 O vse, kar nate me spominja,
 Vse v mojem srcu se zrcali,
 Vse me raduje, sladko žali . . .

Ob tebi sem sedel ljubêč,
 In govorila sva o petju lepem
 Zvenečem na slovenskih tléh,
 O glasih rodnega jezika,
 O rajnih vélikih možéh,
 In črtala sva domovini
 Bodočnosti obzorje jasno

In bičala sva svetojezna
 Sovražnike domú opasne.
 Ni sebe nisva pozabila,
 In vzdihoval sem jaz — ne ti —
 O sreči, ki mi je svetila,
 O srcu, ki za njó medli,
 Mladenič jaz — ti mož izkušen,
 Ki bridko te je trlo zvanje,
 Ki si življenje že odslavljal,
 Ko jaz še nisem stopil vanje.

Prijatelj moj, učitelj moj,
 Jaz še te v srcu nosim zvesto.
 Zamišljen v lepe one čase,
 Samevam in ugibljem često:
 Na zemlji jaz, pod zemljo ti
 Počivaš v hladni zdaj odeji.
 Kdo naji srečo je dosegel?
 Bog daj, da bil bi ti srečnejši,
 Ti, ki si v črno jamo legel.

Anton Medved.

Spomini na Jožefa Cimpermana.

(Spisal dr. Mihael Opeka.)

Ne morem si misliti, da ga ni več ob veliki orehovi mizi v prijazni sobici ljubljanskega predmestja, da ga ni več pesnika-trpina in trpinamoža, a moža-vzornika! Toda brezčutne črke so neizprosno govorile tožno resnico: da je dné 5. vel. travna l. 1893. ob 8. zvečer izdihnil svojo blago dušo pesnik in pisatelj slovenski, Jožef Cimperman. — ‚Spomine‘ sem naslovil te vrste; in v resnici hočem, da podam le nekaj spominskih črtic o Cimpermanu, kakor so mi utisnjene v dušo izza skoro dveletnega osebnega občevanja z njim.¹⁾ Ako pripomorem ž njimi vsaj nekoliko do tega, da izreka s spošto vanjem Cimpermanovo ime sleharni zavedni Slovenec — dovolj mi je plačila.

I. Prvi sestanek.

Oblačen in mrzeč je dan bil v zimi.
 (Cimp. Kristali, 19.)

Meseca listopada leta 1889. je bilo, da sem prvič potrkal na Cimpermanova vrata. Kakšna čustva so me prešinjala tedaj, razume oni, ki

¹⁾ O življenju in delovanju Cimpermanovem glej zlasti: ‚Jožef Cimperman. O petindvajsetletnici književnega delovanja njegovega‘ spisal A. Funtek. (Ljublj. Zv. l. 1890. št. 9—11).

mu je tudi kdaj v mladosti, kakor meni, že ob samem imenu pesnik mogočen ogenj nétil prsi, da mu je mogočnejše utripalo srce, in urneje krožila kri po žilah. Slučaj je bil, ki me je privêl takrat do Cimpermanovega oskromnega doma, a jaz sem mu bil hvaležen in mu bom vse življenje. — Z vrât pesnikove sobe so me pozdravili pomembni Kastelčevi stiki:

Zvestim prijatlom samé se odpirajo hišice duri,
 Volkom, lisicam povem: trkali boste zastonji!

V stanici se je pa odzval krepak, moški glas mojemu trkanju. Vstopim, predstavim se, govoreč neokretno o že daljšasni želji, da se upoznam s pesnikom, o časti in sreči, ki me je doletela to trenutje, ko se mi je izpolnila srčna želja, itd. Pesnik se je nasmehljaj in mi prijazno velel sestti. Morda mu je bil tudi ob tem mojem posetu, kdo vé kolikič že, zopet na misli bridkošaljivi sonet, v katerem primerja sam sebe medvedu in levu, ki ga hodi za kratek čas gledat zvedavo ljudstvo:

Ljudje v železnem kurniku medveda
 In gledat hodijo, poslušat léva,
 Kakó rohní zverina kralj in — zéva,
 Renčêč kozuhar pleše, léga, séda.

Takó nesrečnik jaz sem v ječi svoji,
In vanjo le prečesto radoveden
Oči, ušesa pásti svet se trudi.

(Kristali, 33.)

Vendar mene tisti trenutek baš ni vznemirjala ta misel. Sédel sem in se ozrl po sobi. Zares, uprav táko sem si bil domišljjal stanovanje pesnikovo: oskromno, a lično, prikupno. Ob zadnji sténi préprosta postelj, v kotu ob nje vzhodju železna pečica, večja stenska ura, dvoje omar s knjigami, nekaj stolov ter velika orehova miza — to je bilo vse pohiše Cimpermanovo. Po stenah, zlasti nad mizo, so visele razne slike, ponajveč svetlopisi (fotografije) pesnikov in veljakov slovenskih. A tudi veliki vladika Strossmayer je zrl na hromega pevca ob mizi. Dvoje oken, obrnjenih na precej prostorno dvorišče, donašalo je izbi svetlobe.

„Kakó ste me pač našli, tako skritega v tem zatišju?“ povpraša me pesnik.

„Bratranec moj, ki me je k vam napotil, povedal mi je, kje stanujete“, odgovorim.

„Poljanska césta — présta“, menil je Cimperman dovtipno in se smejal, imenujoč présto — osmico t. j. hišno številko svojo.

Toda meni kakor da ni bila po volji taka veselost in šaljivost. Smeh mi ni hotel nič kaj od srca, niti beseda iz ust. Težko je reči, kaj me je bolj ganilo: to, da sem prvič v življenju videl pesnika, ali pa, da sem videl — takega pesnika. Vendar menim, da poslednje. Moj Bog, kakovo življenje! Zdelo se mi je, kakor da zrem pred seboj Prometeja, dasi ne prikovanega na skalo, a istotako sirotnega, istotako trpečega . . . Cimperman je moral uginiti, kako misli in čuti v njega bližini mladi novi njegov znanec. Začel je prav živahen pogovor. Zanimala ga je šola, in zlasti učenje slovenščine v našem razredu. Prav na drobno me je izpraševal o nje učitelju, o načinu poučevanja, nálogah, zanimanju ter oduševljenju dijakov za materinščino, itd. Veselilo ga je sosebno, kar sem mu pripovedoval o prôstih dijaških predavanjih iz književne zgodovine novejšega časa, kakoršne smo imeli tedaj v osmi šoli. „Takó je pravo“, vélel je, „takó se učí mladina spoznavati in ceniti zaslužne može na slovstvenem polju narodovem.“ — Beseda je dala besedo. Pesniku so préprosti šolski pogovori vzbudili spomin na brata-pesnika Frančiška, umrlega osmošolca. Postal je zgovornejši, kakor sploh vselej pozneje, kadar mi je pripovedoval o njem. Čas je brzo potekal.

„Katero tvarino ste si izbrali vi za predavanje v šoli?“ povzame pesnik, zdajci razgovor o prejšnjem predmetu.

„Stritarja in njega pridobitve za slovensko pesništvo.“

„Velika náloga, težko jo bode obdelati vsestranski.“

„Pretežka zá-me“, potrdim jaz, „tega se dobro zavedam. Vendar poskusil bodem.“

„To je da, le pogumno! Kdo vé, kakova kritiška žila bije v vas, ali pa celó — nó, kaj bi se obotavljal: izbrali ste si moža-pesnika v oceno in presojo, torej kaj velja, da ste tudi sami — kos pesnika!“ . . . Nikoli ne pozabim, kakó je uprl pesnik po teh besedah svoje okó vá-me. Lice in čelo in ves obraz pa se mu je nabral v poreden nasméh.

Mene je bilo sram v dnu duše. Zardel sem, a odgovor mi je obtičal v grlu. Sam sebi bi bil tisti trenutek rad utajil, da sem resnično sém ter tám že grizljál svinčnik ob belem papirju . . .

„Imam vas!“ zasmel se je Cimperman glasno, videč mojo zadrego; „sedaj pa kar natančneje na dan s skrivnostjo! Kolikokrat ste že jezdili na ‚sveto‘ goró Parnaško?“ — In mênì se je zdelo, kakor da je hótél pričeti pripovedovati ono klasično ‚Ježo na Parnas‘, v katero je vlil genijalni naš Levstik vso obilost satire in pikre svoje ironije. Prihajalo mi je vroče. —

„Gospod Cimperman“, dejal sem, „umejva se na tihem, saj veste — —.“

„Pa se dějva za danes, nó“, dejal je hitro on, „porečeva pa prihodnjič katero več o tem, jelíte, ko bodete že bolj poznali Cimpermana in se vam ne bode treba sramovati pred njim niti stikov — ako jih res kaj hrani kako skrito prédalce. Saj me obiščete še kdaj, nê-li?“

„Z največjim veseljem, samó ako smem. Prisrčna hvala za povabilo! Kdaj smem zopet priti?“

„Kadarkoli. Ako bodem utegnil, kakor danes: dobrodošli! Ako bode pa ležalo delo pred menoj na mizi, tovarišil bodem njemu, vam pa odgovoril na ‚dober dan‘, a več ničesar. Razumeli? Če bodete kdaj natančneje seznanjeni z mojimi razmerami, oprostili bodete mojo odkrito govorico.“

A jaz sem mu oprostil še tisti hip in povedati ne morem, kakó zeló so se mi prikupile one moške besede Cimpermanove. Zadovoljen sem vstal in dejal: „Z Bogom!“

„Z Bogom!“ ponovil je pesnik. „A v roko mi tudi sezíte!“

Ponudim mu desnico. Toda kaj mi on samó s prsti in dlanjó takó čudno miga? Moj Bog — popolnoma hrom tudi na rôkah! Tega nisem bil znal niti opazil do onega hipa.

„Bliže, znanec moj, bliže!“ pozove me. Pristopim torej čisto k njemu ter mu sežem v desnico.

„Toda nikarte mi je stisniti —; nò, tako, z Bogom!“

„Srečno!“ — In sem odšel. — Po poti sem razmišljal o vsem, kar sem videl in čul. Vesel sem bil in žalosten. Kako sirotnega pesnika sem zrl!

A od tedaj so me često zanašali koraki na Poljansko predmestje k Cimpermanu. In kar sem ga bolj spoznaval, toliko bolj sem cénil in ljubil zapuščenega pesnika-trpina. Saj sem gledal in občudoval v njega sliki toliko jasnih potez: gledal in poslušal sem Cimpermana trpina, in to značajnega, blagega, krščanskega trpina, gledal in poslušal izvrstnega pesnika in plemenitega, vrlega človeka.

II. Cimperman — trpin.

Bolestim zláhka mojim ni primere.

(*Cimp., Usehlo cvetje, 16.*)

Ako kdaj kòmu, Cimpermanu podpišemo ta in kar ima podobnih stikov v svojih ‚Pesmih‘. Zakaj bil je v resnici siromak, in življenje njegovo polno muk in siròščine, pomanjkanja in zapuščenosti. Neki prijatelj in podpornik pesnikov v zadnjih letih mi je imenoval Cimpermana v svojem poročilu o smrti in pogrebu njegovem ‚nenavadnega slovstvenega mučenika slovenskega národa‘, dostavlja je: „Nenavadnega mislim zato — ker, če gremo po vsej zemlji, med vsemi milijoni človeštva, brez dvojbe ni pet takih vzgledov.“

V teh besedah je zeló malo pretiranja. Da, uvérjeni bodimo, da jim mora do cela pritrđiti, kdorkoli je kdaj od bliže gledal pesnikove okòlosti! —

Hrom na nogah in rokah je bil Cimperman od svojega trinajstega leta dalje jetnik v pravem, dobesednem pomenu. Od trinajstega leta — a doživel jih je sedemštirideset! Torej celih dolgih triinštrideset let zaprt v tèsno stanico svojo ter priklenjen na bolniški stol in posteljo! In kakó zaprt, kakó priklenjen!

Čestokrat, kadar sem sedèč poleg njega čul, kakó je s krèpkim svojim glasom zaklical sestri svoji: „Marijca! Pridi nò in vzravnaj me nekoliko kvišku!“ ali pa: „Nagnì me sèm, nagnì tjè!“ in sem zrl, kako so dobre sestrine rokè vršile vsekdar z največjo voljnostjo in ljubeznijo delo svetega usmiljenja¹⁾ —, čestokrat mi je tedaj prišlo na misel: „Kaj bi neki začel sirotni pesnik, da nima še tega požrtvovalnega bitja na svetu?“ — Samemu, popolnoma brez vsakega svojca bi mu ne bilo možno živeti.

¹⁾ Blaga, še živeča sestra pokojnega pesnika naj mi dobrohotno oprostì, da sem vpletel nekaterikrat tudi njeno ime v te ‚Spomine‘. Brez njega bi jih bilo pač težko pisati. — Pis.

Kako neki: Ko se niti premakniti ni mogel sam z mesta, kamor so ga bili jedenkrat posadili?

Resnično žalostno je bilo gledati sicer krepkega možá na rokah in nogah čisto nerazvitega in brez vsakoršne moči. Noge mu niso bile niti v najmanjo rábo, roké je mogel rabiti le s težka pri jedi in pisavi. Da, celó jedil mu je morala ponajveč podajati sestra — kakor otróku... Pri pitju pa je je vsekdar neobhodno potreboval. Zakaj ni mogel stegniti ali dvigniti niti leve niti desnice. Pisal je — ali s kolikim naporom! Vse truplo mu je moralo biti na mizi. Però je komaj z vsemi prsti obdržal v ròki. In predno je samó obrnil list, napisal bi kdo drugi že nekaj vrstá.

A da so bile takó brezčutne te roke in nogé njegove, kakor nerabne, biló bi še. Toda brezčutne, žal, da niso bile; in nihče ne vé, koliko je moral prebiti Cimperman v zimski dòbi. Četudi se mu je posrečilo priskrbeti si potrebnega kuríva — sòbo je imel gòrko, a njega je zeblo, neprestano zeblo v roke in noge.

Nikdar ne pozabim prizora, ki sem ga večkrat zrl. Pred pesnikom na mizi leži jedna, dve pòli korekture. Zeló se mudi: do večera treba, da je gotov. Ves je torej záverovan v svoje delo: bere, črta, popravlja. Kar mu omahne peró.

„Marijca!“ pozove sestro.

Sestra prihiti iz kuhinje ali iz prve sòbe.

„Marijca, pogrèj mi nekoliko desnico, da morem zgotoviti vsaj še tó-le stran pred poldnem!“

Molcé seže sestra po ledeno-mrzli ròki bra-tovi, polóži jo med svòji in sòpe in diha vánje, da mu jo nekoliko segreje.

„Dobro je“, méni potlej pesnik — „sklóni me zopet k delu!“ In bere, črta, popravlja dalje.

Podòbnih prizorov ni nedostajalo nikoli v skromnem Cimpermanovem stanovanju. Toda česar nisi čul, to so bili — vzdih. Ječal in tožil ni pesnik zaradi bede svoje, vsaj vpričo drugih — lahko bi dejal — nikoli. Ako pa se mu je vendar-le na redke čase utrgal kak vzdih globoko doli v duši — prav gotovo je bilo proti njegovi moški volji. In tedaj so morale biti jako, jako grenke ure!

O hoji ni bilo pri pesniku nikakega govora. Niti stópiti ne bi bil mogel na nogo, da je prav kdaj poskušal. Potemtakem mu je moralo biti celó v stanici odločenih le dvoje mest: pri mizi in v postelji. Z jednega na drugo pa ga je prenašal jutro za jutrom in večer za večerom branevec, stanujoč v isti hiši.

Imel je sicer voziček, ki naj bi ga povózil od časa do časa pod milo nebo ter osóbito poletni čas vsaj parkrat iz mesta. Toda to je — stalo denarja, a Cimpermanove razmére so bile oskromne, in dvakrat oskromne. In takó se je

prav lahko pripetilo, da ni dihal po celo leto zunaj hiše zraka božjega.

Vse to je trpel Cimperman in še mnogo več. Kar sem tu povedal, to so le potéze, črtice, iz katerih si je težko ustvariti popolno sliko.

A ko bi tudi do cela poznali našega pesnika telesno gorjé in trpljenje —, vse njegove bede bi le ne poznali. Po vrhu vsega je namreč trkala na Cimpermanova vrata še težka skrb za — vsakdanji kruh. Drugače ni moglo biti. Zasluzki pičili, podpore ne prebogate — a plačati in kupiti je bilo treba sléharno stvar. Takó je prišlo čestokrat do zadrege in nedostajanja. A če to ne, vsaj hrániti je trebalo in stiskati in računati natančno, natančno. Evo jednega samega vzgleda!

Nekóč sedim po navadi pri mizi poleg pesnika.

„Dějte nó“, pravi mi, „upalite si svojo tolikan ljubljeno svalčico!“ (Seznanil sem ga bil s svojo — tobakarsko slabostjo.)

„Baš sem to hotel storiti“, odvrnem — „ali spaka, da je ni nobene več v žepu! Gospodično sestro pa nerad vedno nadlegujem, da mi hódi pó-nje.“

„Kaj — nerád, nerád! — Marijca!“

Sestra pride. Poprosim jo torej, da mi stopi po par smódčic.

„Ali tebi tudi kaj?“ povpraša pesnika.

„Nič. Ta mesec bode trda dovolj brez jedne same smodke.“ Pristavljam, da je kadil smodke po poldrugem novčiču — —.

Takih vzgledov bi lahko navêl še več. A tudi drugačnih: o tihi grózi pesnikovi, kadar se je bližala zima, in v zimi novo leto, kadar mu je potekal plačilni rok za stanovanje, itd.

Toda dovolj! Dovolj bodi spominov o trpinu — Cimpermanu, spominov, izmed katerih ni vesel niti jeden razven onega, da je nosil pesnik svoje gorje voljnó, moški, s pravo krščansko potrpežljivostjo in udanostjo, kakor pač nosi bóli — plemenit duh! (Konec.)

Huda ura.

(Spisal dr. Jos. Križan.)

(Dalje.)

Ob hudi uri tudi grmi in se bliska, in zbk tega je treba, da tudi o blisku in gromu izpregovorimo besedo. Omenili smo že, da je hudourni oblak silno električen. Njegovo elektriko spoznamo po blisku, ki ni nič drugega kakor velika električna iskra. Blisek ima ista svojstva, pa tudi tako deluje, kakor električna iskra, seveda v veliko večji meri, takó, da ga štejemo med veličastne in strašne električne pojave. Kakó so pa preiskovalci prirode spoznali, da je blisek električna iskra?

Winkler in Nollet sta prva trdila odločno, da je blisek električna iskra, toda s poskusi še tega nista dokazala.¹⁾

Francoza Dalibard in Delor sta dné 10. velikega travna leta 1752. pritrčila dolg železen drog na stražnici, in sicer takó, da je njegov dolnji konec segal v stražnico. Ko se je tega dné približala huda ura, dajal je doluji konec železnega droga v stražnici v navzočnosti župnika Marly-a velike električne iskre, katere so bile modre barve in so imele duh po žveplu. Neodvisno od omenjenih dveh Francozov je dokazal tudi Benjamin Franklin meseca rožnika leta 1752. s svojim zmajem, (ki je dandanes otroška igrača), da je blisek električna iskra. Ko se je namreč približala huda ura, izpustil je

¹⁾ Fischer: Geschichte der Physik.

Franklin svojega zmaja, na katerega je pritrdil bodec železne žice. Na koncu motvoza, s katerim je Franklin izpustil zmaja v višave, privezal je ključ in nanj svilno vrvco. Ker je bil motvoz suh, zato Franklin iz početka ni opazil električne iskre; toda ko je motvoz zmočil dež, opazil je električno iskro. Tako je bilo tedaj dokazano, da so oblaki električni in da blisek ni nič drugega, kakor električna iskra.

Vogel je l. 1871. opazil blisek s spektroskopom in se je uveril, da je spektrum bliska povsem jednak spektru električne iskre v zraku. Črte kisika in vodíka v spektru svedočijo, da blisek kemiški razkraja vodene pare v zraku. Toda vsak blisek ni dal istega spektra; pri nekaterih so se opazile določene črte, nekateri bliski so pa imeli spektrum brez črt. Nekateri bliski so imeli jasne črte v rmeni barvi solčnega spektra, nekateri so pa imeli v zeleni in modri barvi jasne črte.

Po obliki razlikujejo preiskovalci prirode različne vrste bliska. Liais razlikuje te-le vrste: 1. Ravnočrtni bliski, kateri se vrsté hitro drug za drugim, sproživši se iz oblaka na zemljo. 2. Nepretrgani semtertje šireči se bliski. 3. Pretrgani semtertje šireči se bliski. 4. Vijugasti bliski, t. j. taki, ki se vijejo sem in tje. Kämtz razlikuje blisek samo v obliki črte in v obliki

Spomini na Jožefa Cimpermana.

(Spisal dr. Mihael Opeka.)

III. Pesnik.

Oj, pevske želje vé presládke, ljube ...

(Usèhlo cvetje 15.)

Cimperman je bil pesnik, in pesnik po ‚milosti božji‘.

Nimam namena braniti Cimpermana proti ugovorom, da so pesmi njegove trde, težke, da jih ni z lepa umeti. Vendar si ne morem kaj, da ne rečem jedne same besede: Pesmi njegove so moške, kléne, globôke. In to je vse-kako jeden vzrok, da jih ne mogó umeti sosebnó oni, ki neradi mislijo, in pa, katerim je bistvo pesmi v vzdihih in mehkužnih tožbah! Drug, resen vzrok, zbok katerega je morda v istini nekoliko težko do cela umeti proizvode Cimpermanove muze, pa je baš življenje in nepoznato trpljenje njegovo. Tu je na mestu Goethejev izrek:

Wer den Dichter will ver-
steh'n,
Muss in Dichters Lande
geh'n.

O tem sem se uverjal sam, čim dalje sem občeval s pesnikom. Kolikokrat sem prebiral poprej n. pr. njega pesem ‚Sestri svoji‘. A čutil in razumel sem vedno le — malo. Besede, mislil sem si, in lepe besede. Pozneje sem spoznal in danes sodim drugače. Ne same besede, marveč vsa obilica resnice in pristnega čustva, celo hvaležno srcé pesnikovo je že v oni pesmi.

Toda te vrste — spominom!

„DOM in SVET“ 1895, št. 6.

Prijetno je bilo občevati s Cimpermanom-pesnikom, poslušati njegove nazore o poeziji, greti se o njegovem navdušenju za-njo. In po pravici bodi povedano: da imam malo lepših pômnenj od ur, ki sem jih preživel poleg pesnika-prijatelja pri orehovi mizi. — Rad je govoril Cimperman o vzvišenem zvanju svojem,

srčno rad. In kakor o njem, takó o vsem, kar je bilo v zvezi ž njim.

„Pesništvo — resen pôsel“, to je bil glavni stavek njegovih ‚propovedij‘ — kakor jih je imenoval včasih. In kadarkoli ga je izrekel, zagrozil se je izvestno nánje, ki smatrajo pesništvo za — igračo.

„Žal“, zmajeval je, „da so ljudje tako nezmiselni! Vsak čevljar bodi že pesnik! — A kdor je sposoben, neče se učiti. Kakó pa sem se jaz žélel učiti nékoč! Toda tedaj ni bilo učениkov. Ali sem vam že pravil, kdo je bil moj prvi učenik?“

„Niste.“

„Andrej Praprotnik. On mi je delil tudi prve nágrade — pomaranče in piruhe. — Pótlej nisem imel nikogar do Stritarja in Levstika. S Stritarjem sem občeval pismeno, z Levstikom osebno, za kar mu ne vem nikoli dosti hvale. Živa beseda je živa beseda, prijatelj moj, in

Jožef Cimperman.

Levstik — on je znal učiti!“ — Krepko je zvenel Cimpermanov glas, kadarkoli se mu je zasukal govor na Levstika, in oko in lice mu je žarelo. In ni se mu ustavil takó z lepa tok besedij.

„Dobro pomnim“, pripovedoval je, „kakó me je prvič obiskal. ‚Zadnjič sem zopet bral nekaj vaših pesmij‘, dejal je prišedši, ‚in moram reči, da z veseljem opažam, da se trudite povspeti se do čistosti in pravilnosti v slovenskem jeziku‘. — To so bile njega prve meni govorene besede. Vesel sem jih bil, saj so bile poleg vsega drugega — Levstikove. Poslēj je prihajal često — trda, robata skorja, ali dobro, zlato srcé.“

Cimperman je prestal za hip, kakor da si je hotel priklicati v spomin vsega Levstika, kakor je živel in dihal. Pótlej pa je nadaljeval o izbornem svojem učitelju:

„Strog je bil, presnéto!“ poudaril je, „ali dobra takova strogost! Poslušajte, kako je delal s pesmimi! Položivši préd-se list, čital je najprvo rime, in to kar je mogel po ribniški. ‚Srcé — morjé, smèjh — grèjh, lepú — takú‘ itd., kakor bi prebiral tipke po glasoviru. In rečem vam: gorjé, ako niso bile čiste! Kadarkoli se je spotaknil ob kaki táki-le, kakor: ‚Srcé — deklè, očjém — sméjm, sladkú — z ženuó‘, zavpil je kakor obseden:

„Že spet! Ali vam nisem dejal: dréjto pa ne péjsem!“ — In pravo je bilo! Škoda, ker ga ni več, da robanti danes nad našimi mladimi! Jeli-te, ha, ha?“

In pogledal me je pesnik-prijatelj z velikim svojim očesom, in zopet se mu je lice nabralo v smeh, prav kot tedaj, ko me je ob prvem posétu izkušal, kako je s stiki — v prédalcu . . .

Jaz pa sem po vseh njegovih spominih o Levstiku gledal v Cimpermanu — drugega Levstika. Tudi on je bil strog učitelj, trd kakor kamen, kadar je bilo do pravilnosti, čistóte in blagoglasja v pesmi. Sam dovršen v obliki, zahteval je toisto od sléharnika, kogar je srečal na poti parnaški.

Vem, kakó sem mu včasih s strahom in težkim srcem bral mlado, drobno skovanko. (Uganil je bil pesnik o prvem sestanku, da si kdaj kaj več zaupava.) In kako tudi ne? Doli kje v tretji, četrti kitici sem znal za nepravo, be-

težno rimo . . . Kdo vé, morda jo bode móči utajiti! Berem dotični vrsti kar najbolj ravnega jezika: „ . . . v dnu . . . strahu“. Pótlej hitro dalje. — Zaman!

„Kakó, kakó?“ zarohnel je poleg mene. „Še jedenkrat prejšnja stika!“

Budíl se v duše moje dnu

Tolažbe čút je in — strahu — —

ponavljam plašno.

„Ne bodeš! ‚V dnú pa — strahú‘; kje pa je rima ostala?“

„Ni mogoče drugače na tem mestu“, ugovarjam jaz. „Vse sem že poskušal, a ne morem dobiti inačice (varijante).“

Toda po teh besedah je bil stóprv ogenj v strehi. „Kdo je dejal, da ni mogoče! Pretéta lenoba taka, da ji ni nobena stvar mogoča! Koli-kokrat sem vam že neki dejal:

Vse imamo — pa ne znamo,

Le iščimo — da dobimo!

Črto pod tisto rimo, in mir besedij!“

Hočes nočes, moral je storiti človek, kakor je vélel neizprosni ukaz učencov. In kako dolgo je trebalo včasih črtati jedno samo kitico!

V občé je bil Cimperman velik nasprotnik onih ljudij, ki ménijo, da je bistvo pesnikovo v tem, da mu stiki kar iz rokava leté. „Takah sploh ni na svetu“, rekal je, ponavljajoč nešetokrat ne vem čegav nemški izrek:

Gute Witze wollen erdacht sein:

Gute Verse wollen gemacht sein.

„Piliti treba in zopet piliti, da dobimo naposled lep, čist kristal. Takó so delali drugi, ki so bili večji geniji od nas; zakaj ne bi delali mi takó?“ In vselej se je razvnel ob taki govoricí.

Ako ga je katera stvar kdaj ujezila, to ga je izvestno oporekanje s pesniško slódbodo. „Zopet nič drugega kakor lenoba!“ dejal je in moško pristavil, da, kar se dostaje njega, vidi vso svojo pesniško slavo v besedah, ki jih je zapisal prof. Levec v oceni njegovih „Pesmij“ („Ljubljanski Zvon“ 1888.), rekóč: „Licentia poetica mu je — neznana stvar“.

Skratka, Cimpermanu je bilo mnogo do oblike v pesmih. Do kolike dovršenosti se je povspel v nji sam, uvéri se, kdor čita le jeden plod njegovega peresa. Umételnejših, pravil-

nejših, čistejših stikov v slovenščini nimamo. — A je tudi imel uho za blagoglasje in rime! Uho tanko, kakor morda samo Levstikovo ni bilo. Tako, da se je bilo le čuditi tolikemu sluhu in čutu ob sleharnem najmanjem neskladu.

Kakšno pa je hotel imeti Cimperman pesem po vsebini? Odgovor je kratek: moško! Težko bi bilo prešteti, kolikokrat mu je vzkipele srda na ‚mehkužne, golobrāde mladice‘, ki ne vedo drugega, kakor ‚topiti se‘ ali v ‚brezkončnem žalju‘ ali pa v ‚ljubezenskem morju‘. Strašno je bilo včasih, kadar je robantil na ‚ohē‘ in ‚oje‘, na ‚vzdihe‘ in ‚solzice‘, ženske ‚angele‘ in ‚angelčice‘.

„Ti mehkūži!“ grozil se je, „taki so kakor tisti prāvi polž-mehkuž, ki ga še takó potrēsi s sladkorjem — iz ust v želodec ga ne spraviš! Ali pa če ga, obležal ti bode tam doli! Toda le počakaj, taka poezija mora strani od nas, mora!“

In zdelo se je, kakor da so se mu baš ob takih trenutkih svete jeze rojevali vsi oni klasični sonetje v ‚Saturi‘, ki v njih takó neusmiljeno šiba to resnično in pogubno smer v pesništvu, bodisi slovenskem, bodisi katerem koli.

„Pōtlej pa tista neslana ljubezen!“ srdil se je dalje, „ki vse skupaj ni nič drugega kakor sama — laž. Saj ne rečem: tudi jaz sem grešil v ti točki. Danes ne bi več. Vendar, takó ohlapnih neumnostij pa le nismo nikoli pisali, kakor jih kvasijo dandanes!“

Toda poreče kdo: „V Cimpermanovi zbirki je le preveč ljubezenskih pesmij, da bi verjeli v takove nazore njegove. Ali zatrdim na dragem spominu njegovem: To so bili njega nazori, drugačih mi ni razkladal nikoli. In zakaj ne bi mogli biti? Ali jih mar drugodi ni oznanjal? Ali ni ‚Satura‘, poslednje delo njegovega srca in uma, takorekoč živa šiba ‚svetobolcem‘ in sanjavim, nesrečnim ‚zaljublencem‘? In v ‚Pesmih‘ samih, naj so že ‚Iveri‘ ali ‚Kristali‘, ali kakoršnega koli naslova — kolikokrat beremo vedno isto besedo o moštvu in pristnem čustvu, o zdravi poeziji!“

Da je Cimperman sam v prvi dōbi svojega pesniškega delovanja zapel marsikatero ‚zaljubljeno‘, to je resnično. Ali kaj za to? Iz tega ne sledi prav nič, kakšni naj so bili Cimper-

manovi nazori poznejših let o ljubezni ali o erotiki, ko se je razvil v njem trezni mož. In na vse zadnje: saj ni zametal erōtične pesmi, ako je bila zares pesem, lepa, poštena, in ne samó peščica lagōdskih stikov, zarastlih od vzdihov in premōčenih od solzā.

A sam ni prijel v svoji moški dōbi nikoli več za ljubezenske strune. Izbiral si je rajši resnejših, vzvišenejših mislij, katere je vlival v one krepke, kakor iz mrāmorja izklēsane sonete.

V sonetih je Cimperman pel najrajši. Nekoč mi je povedal, zakaj. Zato, da mu je težavna oblika ob gotovih časih in trenutjih obvladala burno čustvo, ki bi najrajše kipelo na dan prōsto, šumno, brez blažilne primēsi razumove.

In tega pesnik-mož ni hotel. Zato je družil v svojih proizvodih vsekdar čisto, neponarejeno čustvo srca s treznim govorom razuma. A lepe te spojine je podajal v lepi posodi.

Slava njega pevskega geniju!

IV. Človek.

In ta razvnetost in človekomolje,
Katero ljubljencu slepó se klanja,
Povzdiguje ob troških ga resnice.

(Satura, 17.)

In še in še — spomini. Préproste poteze sicer, ali zató nič manj lepe na Cimpermanu človeku. Evo nekaterih na kratko!

Pred vsem je bil naš pesnik človek — kristijan. Zakaj omenjam tega? Kaj se ne umeva ob sebi? Umevati bi se moralo, a žal, da se ne vsekdar in pri vsakomer! Koliko je po svetu ljudij: učenjakov, modrákov, pisateljev, pesnikov — sploh velikih ljudij, a slabih ali pa nikakoršnih kristijanov. Tak ni bil Cimperman, čegar mišljenje in dejanje je bilo — verno. In to v tožnih in veselih dnéh, ako je mogel kdaj govoriti o poslednjih.

Čestokrat sem se uveril o takem duhu njegovem; a seobno nékoč, ko sem ga obiskal pred velikonočnimi počitki.

Bili smo vsi skupaj v pesnikovi sobi: on, sestra in jaz. Prav navadne stvari smo se pomenkovali.

„Kar je vsejedno prišel véliki teden in je“, pravi pesnik, „dasi smo ga težko pričakovali, osobito taki-le zmrzuih, kakoršen sem jaz. Ali

sedaj se bode treba zasukati, Marijca! Prve dni, v ponedeljek ali torek, hočem, da opravim svojo dolžnost. In veš, da treba dotlèj lepo posnažiti in pospraviti obe sôbi?“

„Mislila sem že na to“, odvrne sestra, „vse bode v redu.“

Iz početka nisem prav razumel, o čem govorita. A skoro mi je bilo jasno, da govori pesnik o svoji krščanski velikonočni dolžnosti, katere ni nikoli pozabil.

Drugokrat sem bil slučajno pri njem popoldne taistega dné, ko so mu bili prinesli zjutraj sv. obhajilo. In čuditi se je bilo toliki čistoti in prazničnosti celó v kuhinji, skozi katero so nesli Najsvetejše. A Cimperman je zahteval takó, in sestra mu je rada ustrezala.

To jeden, poseben dokaz o pesnikovem krščanskem mišljenju in življenju. A kolikokrat je pokazal sicer jasno in odkrito svoje verno srcé, ono isto srcé, katero je hotel, da v vseh stiskah in nadlogah upa v Boga, ono isto, katero naravnost glasno daruje svojemu Stvarniku, govoreč v poslednji svojih ‚Pesmij‘:

Duša moja v Tebe upa,
V svet in v slábe svoje ne kreposti:
Svet obetal mênì je sladkósti,
A dajal mi v zláti čaši strupa,
In če roka Tvoja me ne vódi,
Noga se udíra mi povsódi.
Stvarnik, svoje Ti srcé darujem,
Misel Tebi vsako posvečujem,
Milostiv se náme Ti oziraj
In slabótnika podpiraj!

(Večérna molitev pesnikova.)

Že zaradi te jedine poteze svojega značaja se nam mora prikupiti Cimperman — človek. A imel je poleg vernosti še drugih vzornih svojstev. Velika je bila pesnikova oskromnost, moška njegova odkritosrčnost, nad vse občudovanja vredna pa hvaležnost njegova. Kakó zeló je bil hvaležen siromak Cimperman vsakomur, kdorkoli mu je izkazal le najmanjšo uslugo! S kolikero ‚hvalo‘ in ‚prisrčno hvalo‘ te je obsipal sicer ne pregostobesedni pesnik, ako si mu spisal samó kratko, desetvrstično — pobotnico!

Ne more mi iz uma, kakšno mi je napravil nekoč, ko sem ga pred vélikimi počitki preskrbel hkrati s pobotnicami za počitniške mesece.

„Jutri popoldne gotovo zopet pridite“, dejal mi je, ko sem odhajal, „imam nekaj važnega vam povedati.“

Pridem. — „Bog vas živi!“ pozdravi me pesnik veselo. „Saj bode te menda utegnili nekoliko delj?“

„Vsekako — za važne pomenke, katerih ste mi obljubili“, mênim jaz.

„Dobro, sédite!“ pravi nato pesnik in zakliče: „Marijca!“

„Précej!“ oglasí se sestra v drugi sôbi.

In v trenutju je stal v moje silno iznenajenje in osuplost pred menoj na mizi krožnik z veliko meseno klobaso, pol litra vina in velikanski kratec kruha.

„Ne dotaknem se nobene stvari“, dém presenečen, „da bode te vedeli še kdaj v prihodnje oškodovati se z menoj!“

„Morate!“ zavrne pesnik, „pa hitro, hitro, pôtlej govoriva o važnih stvaréh.“ Teh poslednjih seveda ta dan ni imel. —

In ko sem se še branil, dejal je užaljen: „Priatelj moj, nikar me ne žalostite! Vzemite za dobro, kar imam, in ne zamerite mi preprostosti moje! Sicer nisva več prijatelja.“

A to je zopet le jeden sam vzgled. Priča sem bil tudi drugačnim prizorom, priča nekoč celó hvaležnim — solzam pesnikovim.

O potrpežljivosti Cimpermanovi, o voljni udanosti v trpkih mukah življenja njegovega sem govoril. O njegovi prijaznosti, veselosti, živahnosti in zabavnosti, kadar je imel okrog sebe več prijateljev — govoril bi zamán.

Dà, ves tak je bil Cimperman — človek, da tudi mênì

Vzkipeva duša mi od spoštovanja,
Ko se na moško njega spomnim lice.

(Satura, 17.)

* * *

Poslej ga ni. In ne morem si misliti, da ga ni več ob véliki orehovi mizi v prijazni sobici ljubljanskega predmestja . . . Večérni zvon mu je zazvonil v počitek, in šel je počivat trpin, utrujen od težave dela, počivat vojščak po mnogih trdih bojih. (Gl. Kristali, 36.) Utihnila je struna njegova, umolknila mu krepko-zveneča beseda . . . A minulo tudi trpljenje in borjenje njegovo. Počivaj sladko!